

Κατά τὸ διάστημα τῶν πανεπιστημιακῶν ἐτῶν 1974-75, 1975-76 καὶ 1976-77 ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐθρήνησε τὸν θάνατον τῶν καθηγητῶν: Σπ. Μαρινάτου (1 Ὀκτωβρίου 1974), Κ. Λογοθέτου (12 Μαΐου 1975), Γ. Σπυριδάκη (30 Ἰουνίου 1975), Ν. Κοντολέοντος (24 Ἰουλίου 1975), Γ. Μέγα (22 Ὀκτωβρίου 1976) καὶ Γ. Κουρμούλη (24 Μαΐου 1977).

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Ν. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

(1901 - 1974)

Βαρὺ τὸ χρέος τοῦ ὑπογραφομένου, ὅπως, ὡς μαθητῆς καὶ ὡς ὁ νεώτερος ἐργάτης ἐν τῇ κληρονομίᾳ πανεπιστημιακῇ ἔδρᾳ τοῦ ἐκλιπόντος ἀνδρός, ἀποτίσῃ τὸν ὕστατον φόρον τιμῆς πρὸς τὸν πεφιλημένον διδάσκαλον, ἡ ἐπιστημονικὴ παρουσία τοῦ ὁποίου θὰ λαμπρύνῃ ἑσαεὶ τὴν διεθνή ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ἀντιπροσωπευομένη διὰ τοῦ πολυσχιδοῦς ἔργου αὐτοῦ, ὅπερ θὰ ἀποτελῇ παρακαταθήκην διὰ τοὺς ἐπιγιγνομένους καὶ τὴν βάσιν πάσης περαιτέρω ἐρεύνης περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων οὓς οὗτος ἀνέσκαψεν.

Κεφαλὴν τὴν καταγωγὴν ὁ ἀοίδιμος διδάσκαλος, ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1901 ἐν Ληξουρίῳ, ὅπου καὶ διήνυσεν, ὡς καὶ ἐν Ἀργοστολίῳ, τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς. Νεώτατος, εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν, ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί, ἐπιτυχῶν πρῶτος εἰς τὸν διενεργηθέντα διαγωνισμόν ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων ἐν ἔτει 1919, ἦτο κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς φοιτήσεώς του εἰς τὴν Σχολήν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν ἀριστεύσας τῷ 1921, εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἀρχαιολογικὸν Κλάδον, τὸν ὅποιον ὄντως ἐλάμπρυνε κατὰ τὰ μακρὰ ἔτη τῆς ἐν αὐτῷ διακονίας του. Ἐν συνεχείᾳ, καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν του ὑποχρεώσεων, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς τροφοῦ τοῦ Φιλοσοφικῆς Σχολῆς εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν διὰ τῆς μελέτης «Αἱ θαλασσογραφικαὶ παραστάσεις τῆς Κρητομυκηναϊκῆς τέχνης», ἐν ἣ ἐξετάζονται μεθοδολογικῶς αἱ παραστάσεις τοῦ ὕδατος εἰς τὴν τέχνην τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Εἰς τὴν Κρήτην ἠτύχησε νὰ ὑπηρετήσῃ ὁ Μαρινάτος ἐπὶ μακρὸν ὡς Ἐπιμελητῆς καὶ ὡς Ἐφορος Ἀρχαιοτήτων, ἦτοι κατὰ τὴν περίοδον 1919-1937, συνέταμε δὲ τὴν ἐν Γερμανίᾳ παραμονήν του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Κρήτην. Ἀκαταπόνητος, διέτρεχε τὴν μεγαλόνησον πρὸς ὅλας τὰς

κατευθύνσεις είτε ἐρευνῶν είτε ἀνασκάπτων είτε καταδιώκων μὲ μυθιστορηματικὰς περιπετείας ἀρχαιοκαπήλους είτε θηρεύων, φθάσας μέχρι καὶ τῶν μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑψηλὰ κειμένων ἀενάων πηγῶν, τῶν ὁποίων διέσωσε τὰ προελληνικὰ ὀνόματα Ζώμινθος καὶ Κάνηθος, γνωστὰ μόνον εἰς ποιμένας.

Ὡς ὁ ἴδιος ἀργότερον ἐξεμυστηρεύετο εἰς τοὺς μαθητάς του, δὲν ἐγνώρισε τί εἶναι διασκέδασις μέχρι καὶ τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του. Οὕτως ὠλοκληρώθη, ἰδίᾳ κατ' αὐτὴν τὴν ἐν Κρήτῃ παραμονὴν του ἀρτία ἢ μόρφωσις τοῦ νέου ἀρχαιολόγου. Ὑπῆρξε χαλκέντερος ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἢ ἐθεράπευσε διὰ κοπιώδους μελέτης, διὰ συνειχῶν ἀνασκαφῶν εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς μεγαλονήσου, δι' ἐξαντλητικῶν ἐπιστημονικῶν δημοσιεύσεων τῶν εὐρημάτων του, διὰ νέων ἐπαναστατικῶν θεωριῶν περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Αἰγαίου χώρου καὶ διὰ συμμετοχῆς εἰς πλεῖστα συνέδρια ἐν τῇ ξένῃ ὅπου καὶ συχνότατα ἐπίσης μετέβαινεν ὑπέικων εἰς ἀσυνήθως μέγαν ἀριθμὸν προσκλήσεων Ἑπιστημονικῶν Ἰδρυμάτων τῆς τε Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

Αἱ ὁμιλίες του εἰς ἀλλοδαπὰς ἐταιρείας καὶ εἰς διεθνῇ συνέδρια τῆς ἐποχῆς ἦσαν κεφαλαιώδους πράγματι σημασίας, διότι ἤδη τότε ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον καὶ ἡ μεγαλοφυΐα τὴν σύλληψιν θεωρίας του περὶ καταστροφῆς τοῦ Μινωικοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας. Ἡ θεωρία αὕτη ἀνεπτύχθη ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ περιοδικῷ *Antiquity* τοῦ ἔτους 1939 καὶ εὖρε πλήρη τὴν ἐπιβεβαίωσίν της κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Ἀκρωτηρίου Θήρας, ἃς οὗτος ἐπὶ ἐπταετίαν ὅλην διεξήγαγε (1967-74).

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Κρήτῃ θητείας του μετέβη διὰ περαιτέρω σπουδὰς εἰς Βερολῖνον καὶ Χάλλην, ὅπου ἠτύχησε νὰ ἀκούσῃ σπουδαίων θεραπόντων τῆς κλασικῆς ἀρχαιολογίας, τῶν ἐπιφανῶν Noack, Rodenwaldt, Karo, Wilamowitz, Kern, Weber, Unger κ.ἄ. Ὅλως σημαντικά, ἐπίσης, εἶναι αἱ μελέται του τῆς περιόδου ταύτης, αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὸ εὐρύτερον πλαίσιον τοῦ Ὀμηρικοῦ κόσμου, τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἐξ Ἀνατολῶν ἐπιδράσεων. Διὰ τῶν μελετῶν του ἐκαλλιέργησε τὴν συγκριτικὴν μέθοδον προκειμένου νὰ φθάσῃ εἰς τὰς πηγὰς ἐμπνεύσεως τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης καὶ φιλολογίας. Κατέστη ἀδήριτος δι' αὐτὸν ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς, ταμὼν νέας ὁδοὺς, προκειμένου νὰ ἐρμηνεύσῃ ποικίλα στοιχεῖα ἐκ τῶν περιληφθέντων εἰς τὰ πρῶϊμα ἀρχαῖα ἐλληνικὰ κείμενα καὶ εἰς τὴν πρῶϊμον ἀρχαίαν ἐλληνικὴν τέχνην. Λόγῳ τῶν τολμηρῶν αὐτῶν θεωριῶν κατηγορήθη μάλιστα ὅτι ἐνόσει ἐξ «Ἀνατολίτιδος». Ἦτο ἐν ὑλικὸν τοῦ ὁποίου τελικῶς δὲν ἐπεχειρήθη ὑπ' αὐτοῦ ἡ ἐπεξεργασία μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παραληφθῇ ὑπὸ ἄλλων ἐρευνητῶν πολὺ ἀργότερον καὶ νὰ συναχθοῦν τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς καὶ ὑπὸ τούτων πορίσματα.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς διάστημα ἀνέλαβεν ἐκτεταμένας καὶ εἰς τὴν πατρίδα του Κεφαλληνίαν ἀνασκαφὰς νεκροπόλεων. Προτρέχων καὶ πάλιν ὁ Μαρινᾶτος, ἔσχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἴδῃ ἀργότερον ἐπιβεβαιουμένας τὰς ιδέας του καὶ ὑπὸ τῶν ἔρευνῶν ἄλλων ἐρευνητῶν, οἵτινες ὁμῶς ἠγνόουν τὰς εἰς τὴν ἑλληνικὴν συγγραφείσας μελέτας του.

Ὁ Μαρινᾶτος, ὁμίων πρὸ πέντε ἐτῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἀθλητικῶν φοιτητικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας, ἐτόνισεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀγὼν ἀνώτερος ἀπὸ τὰ Ὀλύμπια. Ὁ Μαρινᾶτος ἀπέδειξεν ὡσαύτως διὰ τοῦ ἀνασκαφικοῦ του ἔργου ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀθλημα εὐγενέστερον ἀπὸ τὴν προσπάθειαν νὰ ἀποκτήσῃ ἡ πατρίς του, ὡς οὗτος τὴν ἐθεώρει ὡς συνισταμένην εὐγενῶν ιδεῶν, τὸ ἱστορικόν της παρελθόν, τὸ παρελθὸν τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος μὲ ἄλλους συναθλητὰς του ἐχάρισεν ἐν ἀναγλύφῳ διὰ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ παλαιοτάτου σπέους τῆς θεᾶς Εἰλειθυίας ἐν Ἀμνισφ, μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς χαριέσσης τοιχογραφίας τῶν λευκῶν κρίνων τῆς ἐπαύλεως τοῦ Ἀμνισοῦ, τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διὸς Θενάτα, τῶν μεγαλειωδῶν ξιφῶν καὶ τῶν χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν ὁμοιωμάτων διπλῶν πελέκων τοῦ σπηλαίου τοῦ Ἀρκαλοχωρίου, τῆς τριάδος τῶν θεοτήτων τοῦ Δελφινίου τῆς Δρήρου, τῶν μυστηριωδῶν θεοτήτων τοῦ Γάζι, τῶν πρωτοκυκλαδικῶν εἰδώλων τοῦ Τεκέ, τῶν ταφικῶν μνημείων ἐν Καρτερῷ, Κράσι, Βοροῦ, Τυλίσφ, τῶν πηλίνων σφραγισμάτων (σημάντρων) τοῦ μινωικοῦ μεγάρου τοῦ Σκλαβοκάμπου, ἔτι δὲ τῶν ἀγροτικῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ Βαθυπέτρου καὶ τῶν ἔρειπίων τῆς Λυκάστου μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον.

Οὕτω συνεπληρώθη ἡ πρώτη περίοδος τῆς πλουσιωτάτης ἀνασκαφικῆς καὶ ἐρευνητικῆς δράσεως τοῦ Μαρινάτου. Διὰ τῶν ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφῶν του καὶ τῶν συναφῶν μελετῶν του ἀνέδειξε κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Evans τὸν χαρούμενον, ὡς τὸν ἐχαράκτήρισε, τὸν ποτισμένον ἀπὸ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς μινωικὸν πολιτισμόν, τοῦ ὁποίου μετὰ δεκαπέντε ἔτη ἔφερεν ἀνελπίστως εἰς φῶς τὸ πάρισόν του, τὸν θηραϊκὸν πολιτισμόν.

Μικρόν, ἐπίσης, πρὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου ἀπεπειράθη δι' ἀνασκαφῶν νὰ ἐπισημάνῃ τὸν χώρον τῆς ἱστορικῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν, προσπάθεια ἣτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μᾶλλον ἐπιτυχoῦσα.

Κατὰ τὰς θλιβεράς ἡμέρας τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου ἡ φιλόξενος οἰκία του ἀντικατέστησε πολλακίς τὸ Σπουδαστήριον διὰ νὰ δύναται νὰ πραγματοποιῇ τὰ φροντιστήριά του χάριν τῶν ἀγαπητῶν του μαθητῶν. Μὲ τὸν κατ' ἀπονομὴν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου προσεκολλήθη εἰς τὸ Συμμαχικὸν Ἐπιτελεῖον καὶ ἀνεχώρησεν ἅμα τῇ λήξει τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου διὰ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην ἵνα ἀνεύρῃ τὰ ἴχνη ἀρπαγέντων ἔργων τέχνης, πολλὰ τῶν ὁποίων ἐπεστράφησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἔτος 1952 ἤρχισεν ἡ δευτέρα περίοδος τῆς ἀνασκαφικῆς δράσεως τοῦ ἀκαμάτου ἀρχαιολόγου. Εἰς τὴν Νοτιοδυτικὴν Πελοπόννησον, ὡς διάδοχος τοῦ ἀειμνήστου Κουρουνιώτη, ὁ Μαρινάτος ἀνέλαβε τὴν ἔρευναν τῶν πέριξ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Ἐγκλιανοῦ μυκηναϊκῶν νεκροπόλεων καὶ τὸν ἐντοπισμὸν τῶν συγχρόνων τῶν οἰκισμῶν τῆς εὐφορωτάτης καὶ πλουσιωτάτης ταύτης Μυκηναϊκῆς ἐπαρχίας. Τὰ εὐρήματα ὑπερέβησαν πᾶσαν προσδοκίαν — πέρα τῶν καθαρῶς τοπογραφικῶν καὶ ἱστοριογεωγραφικῶν συμπερασμάτων — τὸ μὲν διὰ τοῦ ἀσυνήθους μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνακαλυφθέντων θολωτῶν τάφων τὸ δὲ διὰ τῶν πλουσιωτάτων ἐν αὐτοῖς εὐρημάτων.

Ἡ περὶ τὴν Πυλίαν ἐνασχόλησις τοῦ Μαρινάτου διήρκεσε μέχρι καὶ τοῦ ἔτους 1967. Ἀπόρροια, ἐξ ἄλλου, τοῦ γενικωτέρου πρὸς τὴν περιοχὴν διαφέροντος τοῦ Μαρινάτου ὑπῆρξε ἡ ἴδρυσις καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν δύο ἐξαιρέτων Μουσείων, τῆς Πύλου καὶ τῆς Χώρας.

Ἡ ἐπομένη μεγάλη ὑπὸ τοῦ Μαρινάτου ἀναληφθεῖσα προσπάθεια ὑπῆρξε νὰ ἐντοπίσῃ τὴν καταβυθισθεῖσαν κατὰ μίαν χειμερινὴν νύκτα τοῦ ἔτους 373 π.Χ. πόλιν τῆς Ἑλίκης, πρωτεύουσος τῆς Ἰωνικῆς καὶ εἰτα τῆς Ἀχαϊκῆς Δωδεκαπόλεως εἰς τὴν Β. Πελοπόννησον. Καὶ τοῦτο ὑπῆρξεν ἐν μεγαλειῶδες ἐγχείρημα, τὸ ὁποῖον μόνον ἡ προσωπικότης καὶ ἡ διάνοια ἐνὸς Μαρινάτου ἦτο δυνατόν νὰ συλλάβουν.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς εὐγενοῦς φιλοδοξίας τοῦ Μαρινάτου ὅπως κερδίσῃ χάριν τῆς πατρίδος του τὸ ἱστορικὸν τῆς φυλῆς παρελθὼν συντελέσθῃ διὰ τῆς κατὰ τὸ μνημονευθὲν ἔτος 1967 ἀνακαλύψεως τοῦ ἀγνώστου ὑπογείου ἐρειπιῶνος τοῦ Ἀκρωτηρίου Θήρας. Γνωστοῦ ὅμως εἰς τὸν Μαρινάτον. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Θήρας κατὰ τὰ ἔτη 1967-1974 ὑπῆρξεν ἡ κορωνὶς καὶ ἡ ἐπιβράβευσις τοῦ ὅλου ἀνασκαφικοῦ ἔργου τοῦ πρωτοπόρου τούτου ἐρευνητοῦ. Τὰ ἀποκαλυπτόμενα κατ' ἔτος μνημεῖα προσέφερον τὴν τελειοτέραν καὶ ὑψηλοτέραν ἐκδήλωσιν τοῦ λίαν ἀνεπτυγμένου πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ πολυνήσου τῶν Κυκλάδων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ.

Δαψιλῆς ὁμολογουμένως ὑπῆρξεν ἡ θεὰ Τύχη κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο στάδιον τῶν ἀνασκαφικῶν ἐρευνῶν τοῦ Μαρινάτου. Ἐν στοιχείῳ ὅμως πρέπει ἐπίσης νὰ προστεθῇ: ἡ εἰς Ἀκρωτήρι Θήρας διεξαγομένη μέχρι τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1974 ἀνασκαφὴ ἦτο ἡ τελειότερον ὀργανωμένη ἀνασκαφὴ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου καὶ ἴσως ὁλοκλήρου τῆς Μεσογείου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ ἀνασκαφεὺς ἦτο ἰδιαίτερος υπερήφανος ἅτε περιστοιχιζόμενος ὑπὸ ἀξιολόγων συνεργατῶν, βοηθῶν καὶ εἰδικῶν τεχνικῶν εἰς τὸ πολύμοχθον αὐτοῦ ἔργον.

Αἱ ἔρευναί του τὸν ὠδήγησαν κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον καὶ εἰς ἄλλον ἱερὸν χῶρον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἱστορίας τὸν ὁποῖον εἶχεν ὁμοίως

παλαιόθεν επισημάνει, τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος, ἐνθα καὶ ἡτύχησε νὰ ἀνασκάψῃ τὸ πολυάνδρειον τοῦ τύμβου τῶν Πλαταιέων καὶ τοὺς Μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς λοιποὺς τύμβους εἰς Βρανᾶ καὶ τὸ Πρωτοκυκλαδικῆς ἐποχῆς κοιμητήριον τοῦ Τσέπη.

Ὁ ἀδόκητος θάνατος τοῦ Σπυρίδωνος Μαρινάτου ὑπῆρξεν ὄντως ἐθνικὴ ἀπώλεια. Ἀξιολογούμενον τὸ ἔργον του τὸ τε ἀνασκαφικὸν καὶ τὸ συγγραφικὸν παρουσιάζεται πολυσχιδὲς καὶ ἐπιβλητικὸν εἰς ὄγκον, σημασίαν καὶ ἔκτασιν καὶ ὑποδηλοῖ οὕτω τὸν καταβληθέντα ὑπέρμετρον μόχθον. Ἔργα του ὑπῆρξαν ὁ Κρητικὸς Πολιτισμὸς, Θερμοπύλαι, Κρήτη καὶ Μυκηναϊκὴ Ἑλλάς, Kleidung, Haar- und Barttracht, Θησαυροὶ τῆς Θήρας, Kreta, Thera und das mykenische Hellas. Ὑπῆρξεν ἐργατικώτατος, χαλκέντερος εἰς τὴν ἐργασίαν του καὶ οὐδέποτε ἐγνώριζε κόπον κατὰ τὴν μελέτην του. Τρὶς διετέλεσεν, ἐξ ἄλλου, Διευθυντῆς τῆς ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος (1937-1940, 1953-1956, 1967-1974).

Οἱ χώροι τοὺς ὁποίους ἀνέσκαψεν ὁ Μαρινάτος ἀποτελοῦν εὖσημα καὶ τίτλους τιμῆς διὰ τὸ δημιουργικὸν του ἔργον.

Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν σκαπανέων τοῦ πνεύματος μεταξὺ τῶν ὀλίγων οἱ ὅποιοι ἠγωνίζοντο τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν. Ἐνεφορεῖτο ὑπὸ ὕψηλῶν ἰδεωδῶν καὶ διετήρησε διὰ παντός τοῦ βίου του εἰς αὐτὰ ἀμείωτον πίστιν.

Ἐκπλήσσοσα ἡ ἑλληνομάθεια καὶ ἡ γλωσσομάθεια τοῦ ἐκλιπόντος. Ὡς βαθὺς καὶ ἀριστος γνώστης τοῦ ἀρχαίου ἑλληνος λόγου, τῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἔτι δὲ καὶ αὐτῶν τούτων τῶν ἀρχαίων λεξικογράφων, ἦτο ἱκανὸς ἐκ τῆς ἀστειρεύτου κιβωτοῦ τῆς εὐρυμαθείας του νὰ ἀποδίδῃ εἰς ἕκαστον νέον εὐρημά του τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ὀνομασίαν. Ἦτο, ἐξ ἄλλου, ἀσυνήθης καὶ ἡ δύναμις τῆς μνήμης του.

Ὡς πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος καὶ ὁμιλητῆς ὑπῆρξεν ὁμοίως ἐξοχος. Ἡ γλαφυρότης καὶ ἰδίᾳ ἡ καθαρότης τοῦ λόγου του ὑπεδήλουν καὶ τὴν καθαρότητα τοῦ πνεύματός του, ὅπερ παρέμεινε μέχρι τέλους ἐν θαυμαστῇ ἐγρηγόρσει.

Ὑπεράγαν αὐστηρὸς ἐλύπει ἀναμφισβητήτως ἐνίοτε τοὺς συνεργάτας του καὶ μαθητὰς του, ἡ πρὸς τοὺς ὁποίους ὁμως ἀγάπη του παρέμεινεν ἀμείωτος καὶ ἀποδεικνύεται διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν ποδηγετήσεως καὶ τελειώσεως. Ἐχὼν βαθυτάτην ἐπίγνωσιν τῆς διδασκαλικῆς του ἀποστολῆς ἐτίμησε τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν ἔδραν του ἀναδειχθεὶς εἰς ἐπίλεκτον φωτοδότην τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων (1939-1968).

Πάντοτε ἐφρόντιζε νὰ συνοδεύεται κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς του ὑπὸ πλειάδος ἀρίστων μαθητῶν του ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως δημιουργῇ ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον συγκεκριημένον ἐπιστημονικὸν φυτῶριον.

Διὰ τῆς πίστεως, ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεώς του πρὸς τὴν ἐπιστήμην

του, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἀδιαλείπτως ἔνθερμος ἐργάτης, ἐδημιούργησεν ὁλόκληρον σχολήν, ἣτις καλεῖται σήμερον νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον του. Ὁ ὄγκος τοῦ ἀδημοσιεύτου ὕλικου τῶν ἐρευνῶν του ἀναμένει τὴν ἀξιοποίησίν του.

Ὁ Μαρινᾶτος ὑπῆρξε πολυγραφώτατος· εἰς χιλιάδας σελίδων συμποσούται τὸ ἔργον του δι' οὗ ἐκαλύφθη εὐρύτατος τομεὺς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης καὶ ἐπιστήμης.

Ὁ Μαρινᾶτος μετέσχε πλήθους ὄλου διεθνῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ ἀρχαιογνωστικῶν γενικῶς συνεδρίων ὅπου καὶ διεκρίνετο διὰ τῆς ἐπιβλητικῆς προσωπικότητός του. Εἰς τὸ ἐσχάτως ἐν Μαδρίτῃ συγκληθὲν ἔκτον Διεθνὲς Συνέδριον Κλασσικῶν Σπουδῶν, οὗτινος δυστυχῶς δὲν ἡδυνήθη νὰ συμμετάσχῃ, ἐπηνέθη διὰ χειλέων τοῦ διακεκριμένου ἐπιγραφικοῦ Anthony Raubitschek τὸ μέγα πνεῦμα τοῦ Μαρινάτου (the great spirit of Marinatos).

Ἡ ἐπίδοσίς του ἦτο σημαντικὴ εἰς κάθε κλάδον τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ τοῦτο διεγνώσθη ἅπαξ ἔτι εἰς Διεθνὲς Ἱατρικὸν Συνέδριον ὅπερ συνεκλήθη ἐν Κῷ καὶ κατὰ τὸ ὁποῖον ἐθαυμάσθησαν πάλιν αἱ ἱατρικαὶ γνώσεις τοῦ Μαρινάτου καὶ ἰδίᾳ ὁ τρόπος καθ' ὃν εἶχε συλλάβει θέματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην. Αὐθορμητῶς ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν μου τὸ γνωστὸν λαϊκὸν κυκλαδικὸν γνωμικὸν «ὅποιος φελᾷ, παντοῦ φελᾷ».

Πλήρης τιμῶν ἀπῆλθε τοῦ κόσμου τούτου ὁ Μαρινᾶτος, ὅστις ἐγνώρισεν ὅλας τὰς τιμὰς ποὺ ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίσῃ ἐπιστήμων. Ἀσφαλῶς οὐδεὶς ἄλλος Ἑλλήν ἐπιστήμων τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἐτιμήθη ὅσον αὐτός. Μῦθος ἀπέβη πράγματι ἡ ζωὴ του. Ἐτιμήθη καὶ ἐδίδαξεν εἰς πλείονα τῶν ἑκατὸν Πανεπιστημίων, ἔτι δὲ εἰς Ἀκαδημίας καὶ Διεθνεῖς Ἐπιστημονικὰς Ἐταιρείας καὶ τῶν πέντε ἡπείρων φθάσας μέχρις Ἰνδίων καὶ Αὐστραλίας. Ἦτο πολυμερὲς διάνοια μὲ παγκόσμιον ἀκτινοβολίαν.

Ἐξελέγη τακτικὸν μέλος τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου. Πραγματικὸν μέλος τοῦ Αὐστριακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐπίτιμον ξένον μέλος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀμερικῆς. Μέλος τῆς ἐν Λονδίῳ Ἐταιρείας πρὸς προαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν καὶ τῆς Βασιλ. Ἀνθρωπολογικῆς Ἐταιρείας τοῦ Λονδίνου. Μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου προϊστορικῶν καὶ πρωτοϊστορικῶν σπουδῶν. Μέλος τῆς Βρεττανικῆς Ἀκαδημίας. Ἐπίτιμον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν τῆς Βιέννης. Μέλος τῆς Φλαμανδικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν τοῦ Βελγίου. Μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Καίρου. Μέλος τοῦ ἐν Μαδρίτῃ Ἰνστιτούτου Παστόρ. Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Αἰδελβέργης. Ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Παλέρ-

μου. Κάτοχος τῶν ἄθλων Gottfried - von - Herder καὶ τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος (πρῶτον βραβεῖον Ἐπιστήμης). Μέλος τῆς Ἀμερικανικῆς Φιλοσοφικῆς Ἑταιρείας τῆς Φιλαδελφείας. Ἐταῖρος τοῦ Ἰνστιτούτου Προκεχωρημένων Σπουδῶν τοῦ Princeton διὰ τὸ ἔτος 1958-59 καὶ καθηγητῆς Norton. Κάτοχος μεταλλίων τῶν Πανεπιστημίων Βρυξελλῶν καὶ Λιέγης. Τέλος, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1955, τῆς ὁποίας καὶ διετέλεσε πρόεδρος (1971).

Ἡ τελευταία του ἐπιθυμία, διατυπωθεῖσα τὴν προηγουμένην τοῦ θανάτου του, ἦτο νὰ ταφῇ εἰς τὸ Ἀκρωτήρι τῆς Θήρας, εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ὁποίου ἔδωκε καὶ τὴν τελευταίαν πνοὴν τῆς ζωῆς του. Ὁ Σπυρίδων Μαρινᾶτος ἔπесен ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, μόνος οὗτος, ἐξ ὧν γνωρίζω, μεταξὺ τῶν συναθλητῶν τοῦ ἀρχαιολόγων. Εὐτυχῆς ὁ τοιοῦτος θάνατος.

Ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος· ἀπὸ τὸ Ἀκρωτήρι, ὅπου ἐτάφη, θὰ ἐνατενίζῃ τὴν φιλτάτην του Κρήτην, τὴν ὁποίαν τόσον συνέδεσε μὲ αὐτὴν τὴν ἐνδοξον γωνίαν τῆς ἐλληνικῆς προΐστορίας.

Τὸ ἔργον του θὰ παραμείνῃ ἔσαι χαρακτηριστικὸν παράδειγμα ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἐπιστήμην.

Πολυσέβαστε καὶ ἀλησμόνητε διδάσκαλε, *Ἰππότη Νέστορ*, χαῖρε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΥΛ. ΚΟΡΡΕΣ